

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ευθύμης Παπαδημητρίου

Η κατάκτηση του παραδείσου:
1492-1992. (Αμερικανοί και Ινδιάνοι για την «ανακάλυψη» της
Αμερικής)

Ο Χριστόφορος Κολόμβος (1451-1506) θα 'πρεπε να χαρακτηριστεί ως «ο άνθρωπος της χρονιάς» που μας πέρασε. Στις 12 Οκτωβρίου 1992 συμπληρώθηκαν ακριβώς πεντακόσια χρόνια από την απόβαση του Κολόμβου και των συντρόφων του στο Νέο Κόσμο. Η επέτειος γιορτάστηκε ποικιλότροπα σ' όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στην Αμερική και έδωσε αφορμή σε σκληρές αντεγκλήσεις και αμφισβητήσεις για το αν θα έπρεπε να γιορτάζεται και ποιο θα 'πρεπε να είναι το νόημα αυτής της επετείου. Εκατοντάδες βιβλίων και άρθρων δημοσιεύτηκαν σε όλο τον κόσμο που επιχείρησαν να επαναπροσδιορίσουν το νόημα της ανακάλυψης του Κολόμβου και της κληρονομιάς του. Θ' αναφερόμαστε στη συνέχεια στα αντιπροσωπευτικότερα από αυτά.

Οι Αμερικάνοι που έχουν μανία με τις παρελάσεις και τα εντυπωσιακά υπερθεάματα οργάνωσαν πολλές γιορτές και εκδηλώσεις με αποκορύφωμα τη μεγάλη θαλασσινή παρέλαση ιστιοφόρων απ' όλο τον κόσμο που επισκέφτηκαν τα λιμάνια της Νέας Υόρκης και της Βοστώνης, αφού διέσχισαν τον Ατλαντικό. Μικροί και μεγάλοι απολαύσανε τις εορταστικές εκδηλώσεις ενώ έγιναν ταυτόχρονα, άθελά τους βέβαια, μάρτυρες μιας πρωτοφανούς αμφισβήτησης της σκοπιμότητας και της σημασίας της επετείου. Ο ίδιος ο Διευθυντής της επιτροπής για τον επίσημο εορτασμό της επετείου, James Kuhn, ομολόγησε ότι: «Δεν την ονομάζουμε εορτασμό, αλλά αναμνηστική εκδήλωση». Τίνος πράγματος; «Της πεντακοσιοστής επετείου των ταξιδιών στον Νέο Κόσμο». «Δε μιλάμε πια για τη μεγάλη ανακάλυψη του Κολόμβου. Αναφερόμαστε σ' αυτήν ως μian «αναπάντεχη συνάντηση». «Εγώ ο ίδιος στο παρελθόν θα χρησιμοποιούσα τον όρο ανακάλυψη όμως τώρα προτιμώ να την ονομάζω αναπάντεχη συνάντηση».

Οι εκδηλώσεις της επιτροπής του Kuhn, που χρηματοδοτήθηκαν εν μέρει από το ίδιο το Κογκρέσο συνάντησαν την έντονη αντίδραση πολλών ομάδων πολιτών αρχίζοντας από το Εθνικό Συμβούλιο των Εκκλησιών και φθάνοντας μέ-

Ο Ευθύμης Παπαδημητρίου είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

χρι το Αμερικάνικο Κίνημα των Ινδιάνων. Όταν ένα Μουσείο στην Ατλάντα θέλησε να κάνει τα εγκαίνια μιας έκθεσης που περιλάμβανε και ένα πανομοιότυπο σκάφος σαν τη «Νίνα» του Κολόμβου, αναγκάστηκε να αντιμετωπίσει διαδηλωτές που απαιτούσαν να περιληφθούν στην έκθεση και πίνακες με στοιχεία για τη ζωή και την εποχή των αυτόχthonων Αμερικανών.

Στην Ουάσιγκτον το Εθνικό Κληροδότημα για Ανθρωπιστικές Σπουδές ακύρωσε την ομοσπονδιακή οικονομική ενίσχυση ενός προγράμματος της τηλεόρασης που παρουσίασε το ιστορικό ταξίδι του Κολόμβου και ό,τι ακολούθησε ως μιαν εκστρατεία γενοκτονίας. Σε βιβλία και ομιλίες ο ίδιος ο Κολόμβος χαρακτηρίζεται ως βιαστής, ληστής, δουλέμπορος και υπεύθυνος για γενοκτονία. Μερικές ομάδες γηγενών Αμερικανών οργάνωσαν δικές τους εκδηλώσεις. Η «Συμμαχία 1992» που δημιουργήθηκε ανακήρυξε το 1992 ως χρονιά των Γηγενών. Περισσότερες από 200 ομάδες οργάνωσαν αναμνηστικές εκδηλώσεις με αυτόχθονες. Υπολογίζεται ότι στην αμερικανική ήπειρο ζουν σήμερα περίπου τριάντα εκατομμύρια ιθαγενών, που είναι απόγονοι των «προκολομβιανών» λαών. (ΑΜΕΡΙΚΗ. Παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ιθαγενών πληθυσμών, Εκδ. Διεθνής Αμνηστία, 1992. Ελληνική Επιτροπή, σελ. 97).

Ο γνωστός ιστορικός και οικολόγος Kirkpatrick Sale έδωσε τον τόνο στο βιβλίο του που κυκλοφόρησε πρόσφατα με τον τίτλο: «The Conquest of Paradise. Christopher Columbus and the Columbian Legacy, N. York, 1991». Κατηγορεί τον Κολόμβο ως άνθρωπο χωρίς αγάπη, με φιλαργυρία, διπλοπροσωπία, παράνοια, αργιότητα και σκληρότητα. Τον κατηγορεί ακόμη ότι ήταν ένας αξιολύπητος ναυτικός, απερίσκεπτος για τα πλοία του και επιπλέον αψηφούσε τους κακούς ανέμους. Το πρόβλημα όμως είναι ακριβώς ότι ο Κολόμβος τα έκανε όλα αυτά και πολλά άλλα. «Υπήρξε μια από τις πιο περίπλοκες προσωπικότητες στα χρονικά της ιστορίας», υποστηρίζει ο γεωγράφος Louis De Vorsey, του Πανεπιστημίου της Τζώρτζια, που είναι ο συντάκτης ενός οδηγού για την «Έρευνα της εποχής των ανακαλύψεων», στη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου.

Με μια τολμηρή κίνηση ο Κολόμβος άλλαξε τον κόσμο συνδέοντας αμετάκλητα το παλαιό με το νέο. Τα περιπετειώδη ταξίδια του άνοιξαν νέους ορίζοντες και το δρόμο για τους κατακτητές που ακολούθησαν. Τα ταξίδια τους ήταν η αιτία για την τραγωδία που βρήκε τους πολιτισμούς των Ατζέκων και των Ίνκας. Εκατομμύρια ανθρώπων έμελλε να πεθάνουν όταν το απροστάτευτο ανοσοποιητικό τους σύστημα ήρθε σε επαφή με τις αρρώστιες που έφεραν μαζί τους οι Ευρωπαίοι. (David J. Meltzer, *The Search of the First Americans*, Smithsonian Institution Press, 1993). Ο θάνατος των γηγενών είχε ως αποτέλεσμα την «εισγωγή» σκλάβων από την Αφρική στο Δυτικό Ημισφαίριο.

Τα πράγματα γίνονται πιο περίπλοκα αν επιχειρήσει κανείς να εκτιμήσει τη σπουδαιότητα της ανακάλυψης του Νέου Κόσμου. Η σχετική συζήτηση στην Αμερική έχει φουντώσει. Πολλοί βρίσκονται ήδη παγιδευμένοι στην προσπάθειά τους να αποδείξουν ότι όλα τα κακά προέρχονται από την ευρωκεντρική σκέψη, ενώ

άλλοι θεωρούν όλες τις επιθέσεις ενάντια στην δυτική παράδοση ως απειλή ενάντια στον ίδιο τον πολιτισμό.

Γεγονός πάντως είναι ότι η συζήτηση γύρω από τον Κολόμβο και τις συνέπειες της ανακάλυψής του δεν ήταν ποτέ χωρίς προβλήματα. Πενήντα μόλις χρόνια μετά το θάνατο του Κολόμβου ο Βαρτολομέ de las Casas έγραφε με μεγάλη ευγλωττία για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν από τους κυβερνήτες που άφησε ο Κολόμβος ως κληρονομιά στην Αμερική. Οι Ινδιάνοι υπέστησαν βασανιστήρια, σκοτώθηκαν, κυνηγήθηκαν και έγιναν βορά των σκυλιών των λευκών. Εκατομμύρια ανθρώπων πέθαναν από ανεμοβλογιά, διφθερίτιδα και κοκκύτη. Η οικολογική καταστροφή της νέας ηπείρου δεν είχε προηγούμενο. Στους πέντε αιώνες που πέρασαν εξαφανίστηκαν πολύ περισσότερα είδη από όσα θα είχαν εξαφανιστεί σε 1.000.000 χρόνια κάτω από φυσιολογικές συνθήκες εξέλιξης. (Μαρία Καστριονάκη, Η κατάκτηση της φύσης, ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ, τεύχος 21, 1993, σελ. 52).

Φυσικά δεν πρέπει να θεωρηθεί ο Κολόμβος υπεύθυνος για όλα όσα συνέβησαν. Ο ίδιος ενδιαφερόταν για ανακαλύψεις, για πλούτο και γόητρο. Σίγουρα δεν ενδιαφερόταν για γενοκτονίες. Όμως το θέμα δεν είναι αυτό: Ο Χριστόφορος Κολόμβος, ακόμη και αν έθεσε με τα ταξίδια του σε κίνηση όλα όσα του αποδίδονται, δεν είναι υπεύθυνος για την τροπή που πήρε η κίνηση της ιστορίας. Ο ίδιος ήταν δημιουργήμα της εποχής του και εξέφραζε με τον πιο πειστικό τρόπο την τάξη του και την κυρίαρχη επεκτατική ιδεολογία της Ευρώπης του 15ου-16ου αιώνα. Η περίοδος αυτή της ευρωπαϊκής ιστορίας χαρακτηριζόταν από την καθίζηση της τάξης των ευγενών και τη ραγδαία άνοδο της εμπορικής τάξης, ενώ οι συνθήκες για τους αγρότες γίνονταν όλο και πιο επαχθείς. Οι μεγαλέμποροι και οι τραπεζίτες σχημάτισαν βαθμιαία τη νέα τάξη των κεφαλαιοκρατών που διαλέγονταν πλέον με τους βασιλιάδες.

Οι ναυτικές χώρες, όπως ήταν η Ολλανδία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία κατάφεραν με τους στόλους τους να διακινούν μονοπωλιακά κάποια εμπορεύματα από μακρινές χώρες. Ρηξικέλευθες ανακαλύψεις στη ναυσιπλοΐα, που αξιοποιούσε τις ανακαλύψεις των αστρονόμων, χαρακτήριζαν τα τέλη του 15ου αιώνα. Η εφεύρεση του τηλεσκοπίου βοήθησε στο μέτρον του γεωγραφικού πλάτους διευκολύνοντας την ναυσιπλοΐα. Στα 1487 ο Βαρτολομαίος Ντιάξ έκανε τον περίπλου του ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας. Έντεκα χρόνια αργότερα ο Βάσκο ντα Γκάμα, περιπλέοντας την αφρικανική ήπειρο πήρε τον δρόμο για τις Ινδίες, ανοίγοντας ένα νέο, θαλασσινό δρόμο για το εμπόριο με την Ανατολή. Μετά το 1492 και την ανακάλυψη της Αμερικής οι Ισπανοί κατέκτησαν το Μεξικό και το Περού πλουτίζοντας με τα ορυχεία χρυσού και ασημιού, γεγονός που τους επέτρεψε να διατηρήσουν για εκατό χρόνια την πρωτοκαθεδρία στην Ευρώπη.

Όταν ο Κολόμβος ήταν έφηβος η γενέτειρά του, η Γένοβα, γινόταν η μητρόπολη του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Από αυτή τη ναυτική πρωτεύουσα της Μεσογείου είχαν ξεκινήσει ο στρατός και ο στόλος για τις πρώτες σταυροφορίες. Η

παρουσία της θάλασσας υπήρξε καθοριστική για το νεαρό Κολόμβο, όπως ήταν για όλα τα ανήσυχα πνεύματα της Λιγουρίας. Από τη μια η φτώχεια της γης κι από την άλλη μια θάλασσα χωρίς ακτές, όμως με ανοιχτούς ορίζοντες που προκαλούσαν να ταξιδέψει. Ο Κολόμβος εγκατέλειψε σύντομα τη Γένοβα. Διέσχισε πάνω σε πλοία μερικές φορές τα αγγλικά νερά, εμπορεύτηκε στα πορτογαλικά και ισπανικά νησιά του Ατλαντικού και στην Αφρική, επισκέφτηκε τη Σεβίλλη και την Κόρντοβα και ήρθε σε διαπραγματεύσεις με αυλικούς και βασιλιάδες για το ταξίδι που ονειρευόταν να κάνει προς τις Ινδίες, ταξιδεύοντας προς τα δυτικά.

Από τη Γένοβα είχε κληρονομήσει το θαλασσινό του χαρακτήρα, την αγάπη και τη γνώση της θάλασσας, την επιστημονική περιέργεια και την οικονομική πρωτοβουλία. Οι πολιτισμικές του καταβολές σχετίζονται με τα όνειρα της ανερχόμενης εμπορευματικής τάξης. Οι γνώσεις του περιλάμβαναν γεωγραφία, ναυσιπλοΐα και ναυτική χαρτογραφία που άκμαζε στην Γένοβα της εποχής του. Σε ηλικία δεκαπέντε χρόνων ταξίδευε στα νερά της Λιγουρίας και της Κορσικής. Το πρώτο μακρινό του ταξίδι, που φαίνεται πως ήταν αποφασιστικό για τα μελλοντικά του σχέδια, έγινε το 1479 στη Χίο. Εκεί ερωτεύτηκε την Ανατολή, της οποίας η Χίος ήταν τότε η πύλη. Ο ίδιος αναφέρεται στη «μυροβόλο» από τα μαστιχόδεντρα Χίο. Οι εικόνες από τη Χίο έμειναν ανεξίτηλες στο νεαρό Κολόμβο, που άρχισε να ονειρεύεται ταξίδια στην Ανατολή. (Christopher Columbus. *Journal of the First Voyage*. 1492. Ed. and Transl. B. W. Ife. Warming: Aris and Phillips, 1992).

Ακολούθησαν ταξίδια στην Αγγλία, την Ισλανδία και τη Μαδέρα. Μ' αυτόν τον τρόπο έμαθε για τις παλίρροιας, τις ομίχλες, τις καταιγίδες, για τα ζεστά ρεύματα του αέρα και την κίνηση των ανέμων, σ' όλες τις εποχές, αποκτώντας συμβιωτική σχέση με τον Ατλαντικό ωκεανό. Στο ερώτημα πώς ανέπτυξε την πρωτότυπη και έμμοινη ιδέα να φτάσει στην Ανατολή ταξιδεύοντας προς την Δύση η απάντηση δεν είναι δύσκολη. Για τη σφαιρικότητα της γης μιλούσαν ο Αριστοτέλης και ο Πτολεμαίος. Σύγχρονη επιστημονική στήριξη βρήκε στον Pozzo Toscanelli, εξέχοντα μαθηματικό, που έλεγε ότι η γη πέρα από τον Ατλαντικό θα ήταν η Ασία. Το 1480 ο Κολόμβος διάβασε ένα γράμμα του Toscanelli προς τον Fernando Martin στη Λισσαβόνα. Στο γράμμα αυτό υποστηριζόταν η άποψη ότι μπορεί κανείς να πάει στις Ινδίες διασχίζοντας τον Ατλαντικό. (Felipe Fernandez-Armesto. *Columbus*. Oxford Univ. Press, 1992).

Ο Marvin Lunenfeld, (στο βιβλίο του *Discovery, Invasion, Encounter*, Lexington 1991) ερμηνεύοντας τα κίνητρα του Κολόμβου αναφέρει την περιέργεια για τα θαύματα του ωκεανού, τα πολύτιμα μέταλλα, τα υλικά για την παρασκευή φαρμάκων, όπως γράφει κι ο ίδιος ο Κολόμβος στο ημερολόγιό του. (Oliver Dunn, – James Kelly. *The «Diario» of Christopher Columbus. First Voyage to America. 1492-1493*. Oklahoma 1989). Η αναζήτηση του χρυσού χρειαζόταν στον αγώνα ενάντια στο Ισλάμ. Ο Κολόμβος δικαιολογούσε την κατάκτηση και

επιδίωκε την παπική αναγνώριση, προσφέροντας τη νέα γη και τα νησιά ως δώρο στην παπική εξουσία. Το όραμά του χαρακτηρίζεται από τον Lunenfeld ως ένας πέρα για πέρα μεσαιωνικός συνδυασμός αποκαλυπτικής πνευματικότητας και ιμπεριαλιστικής ιδεολογίας (σελ. 55).

Πεντακόσια χρόνια μετά την άφιξη του Κολόμβου στη νέα ήπειρο παραμένει ακόμα ανοικτό θέμα η σχέση Ινδιάνων και λευκών. Πολλή μικρή προσοχή έχει δοθεί στην τεράστια πολιτισμική διαφορά που υπήρχε ανάμεσα στους αυτόχθονες του δυτικού ημισφαιρίου και στον υπόλοιπο κόσμο της εποχής. Ακόμη πιο δύσκολο είναι να συλλάβει κανείς και την τεράστια αλλαγή που επέφεραν οι λευκοί κατακτητές στο φυσικό περιβάλλον της νέας ηπείρου. Όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος με τους συντρόφους του έφτασαν στις νήσους Μπαχάμες η Β. Αμερική διέθετε δύο έως δέκα εκατομμύρια κατοίκους. Ο Ισπανός ναύαρχος πιστεύοντας ότι βρήκε την πολυπόθητη δυτική ακτή της ασιατικής ηπείρου έσπευσε να τους ονομάσει «Ινδιάνους», ονομασία που διατηρήθηκε μέχρι σήμερα. Μέχρι τότε οι ιθαγενείς είχαν αναπτύξει περίπου 300 διακριτές κουλτούρες και μιλούσαν περισσότερες από 200 διαφορετικές γλώσσες. (Peter Nabokov, *Native American Testimony. A Chronicle of Indian-White Relations from Prophecy to the Present*, Penguin Books 1991).

Μέχρι το 1492 η Β. Αμερική είχε ζήσει την ακμή και παρακμή μιας σειράς από πολιτισμούς γηγενών. Από τον Καναδά μέχρι τη Φλόριντα, από τον Ατλαντικό μέχρι τον Ειρηνικό οι αρχαιολόγοι έχουν ανακαλύψει χιλιάδες προκολομβιανούς τύμβους, έργο χιλιάδων ανθρώπων. Μερικοί απ' αυτούς ήταν θεμέλια ναών χτισμένων από ανθρώπους που ζούσαν στο Οχάιο και τον ποταμό Μισισισιπή και που είχαν κατασκευάσει αγγειοπλαστικά έργα, χάλκινα και ξυλόγλυπτα καλλιτεχνήματα. Άλλοι τύμβοι ήταν νεκροταφεία κατασκευασμένα από κτηνοτροφικές ομάδες που είχαν ανθίσει πάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια πριν.

Ανασκαφές στο Ιλλινόις έχουν αποκαλύψει ερείπια από μια προϊστορική πόλη 40.000-60.000 κατοίκων. Στην περιοχή του Ν. Κολοράντο και του Β. Μεξικού υπάρχουν κατάλοιπα πενταόροφων σπιτιών που μπορεί κανείς να τα επισκεφτεί ακόμη. Χτίστηκαν από τους θρυλικούς Anasazi αιώνες πριν από την άφιξη των λευκών και ήταν οικίες μιας κοινωνίας φλειρηνικών κτηνοτρόφων. Μερικές από αυτές τις κουλτούρες είχαν εντελώς εξαφανιστεί κατά τα τέλη του 15ου αιώνα. Άλλες από αυτές υπέστησαν βαθιές κοινωνικές μεταμορφώσεις. Θα ήταν σίγουρα πολύ συναρπαστικό να μπορούσε κανείς να φανταστεί τι λογής πολιτισμούς θα μπορούσαν να είχαν αναπτύξει, αν τους είχαν αφήσει να ακολουθήσουν τη δυτική τους εξέλιξη.

Αυτές οι ομάδες, φυλές, πόλεις-κράτη, έθνη και ομοσπονδίες ήταν πολιτισμικά τόσο διαφορετικές μεταξύ τους όσο και τα έθνη της Ευρώπης. Πολλοί είχαν επεξεργασμένες μυθολογίες, με αφηγήσεις για την κατάληξη των ποταμών, των βουνών και των κοιλάδων της περιοχής τους. Είναι λοιπόν φανερό ότι η Β. Αμερική είχε ανακαλυφτεί για τα καλά, όταν ο Κολόμβος και οι όμοιοί του έβα-

λαν το πόδι τους στην ήπειρο. Και στη δύση και στην ανατολή τα εδάφη στις επικράτειές τους ήταν καλυμμένα από τα ίχνη των μονοπατιών που είχαν σχηματιστεί από κυνηγούς και πολεμιστές επί γενεές γενεών.

Στην πραγματικότητα ο Κολόμβος δεν ήταν ο πρώτος Ευρωπαίος που έφθασε. Ειδικοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι πρώτοι «μη Ινδιάνοι» ήρθαν από την Ασία. Υπάρχουν βουδιστικά κείμενα που μιλάνε για πέντε ιερείς που ταξίδεψαν με τα πανιά από την Κίνα το 458 π.Χ. Ακολουθώντας τα ρεύματα της Ιαπωνίας αποβιβάστηκαν στο Μεξικό ή στη Γουατεμάλα, σε μια περιοχή που την ονόμασαν «το Βασίλειο του Fu-Sang». Γύρω στο 1006 και 1347 θαλασσινοί ποντοπόροι, οι περίφημοι Βίκινγκς από τη Σκανδιναβία, πολέμησαν και εμπορεύτηκαν με ιθαγενείς στη Γροιλανδία, στο Λαμπραντόρ και στη Νέα Σκωτία. (Stephen Greenblatt, *Marvellous Possessions. The Wonder of the New World*, Chicago 1991). Σε κάθε περιοχή της Β. Αμερικής μπορεί κανείς να βρει ιστορίες, στις διάφορες φυλές των γηγενών, που προβλέπανε την άφιξη των λευκών! Αρχέγονες μνήμες από συναντήσεις με Ευρωπαίους, στα βόρεια στενά, πλεγμένα με μυθικές παραστάσεις, προετοίμαζαν για τη μεγάλη συνάντηση με τους Ευρωπαίους.

Πεντακόσια χρόνια μετά τον Κολόμβο επρόκειτο να αισθάνονται εξόριστοι στην ίδια τους τη γη. Σ' ολοκλήρω την Αμερική, από το βορρά ως το νότο, η κυρίαρχη κουλτούρα αποδέχεται τους Ίντιος ως αντικείμενα έρευνας, αλλά δεν τους αναγνωρίζει ως υποκείμενα της ιστορίας: έχουν φολκλόρ αλλά όχι πολιτισμό, ασπάζονται προλήψεις αλλά όχι θρησκεία, μιλάνε διαλέκτους και όχι γλώσσες, κατασκευάζουν αντικείμενα οικιακής βιοτεχνίας αλλά όχι έργα τέχνης. (Eduardo Galeano, *Conquista, indipendenza, liberazione*, στο έργο «*L' America Latina alle soglie del Quinto Centenario*», 1992).

Ακόμη και ανάμεσα σε εκείνους που κατήγγειλαν τις σκληρότητες της κατάκτησης όπως ο Bartolomeo de las Casas ενυπάρχει η ιδέα μιας πολιτιστικής υπεροχής. Όπως γράφει ο Francesco Surdich Giunti, στο έργο του: *Verso il Nuovo Mondo*, Firenze, 1991: «Ο las Casas δε θέτει υπό αμφισβήτησιν την αρχή της αποικιοκρατίας, της οποίας δεν αμφισβητεί την νομιμότητα, αλλά αντιπαράθετει στην κατάκτηση, η οποία είναι βασισμένη πάνω σε πολέμους και γενοκτονίες, την οικονομική και θρησκευτική ενσωμάτωση των ιθαγενών πληθυσμών, σταθερά πεπεισμένος ότι αυτή η στρατηγική θα μπορούσε να αποδειχτεί στο τέλος πιο ωφέλιμη και για τα ισπανικά συμφέροντα».

Στο «Μανιφέστο των ιθαγενών λαών ενάντια στους εορτασμούς για τα πεντακόσια χρόνια από την ανακάλυψη και της πρώτης αποστολής του Ευαγγελίου στην Αμερική», διαβάζουμε: «Εμείς οι ιθαγενείς εκπρόσωποι 30 εθνοτήτων από τη Λατινική Αμερική, συγκεντρωμένοι με την ευκαιρία του δευτέρου Λατινοαμερικανικού Οικουμενικού Συμβουλίου των Ιθαγενών ενόψει των εορτασμών για τα πεντακόσια χρόνια της επονομαζόμενης ανακάλυψης και της υποτιθέμενης πρώτης ευαγγελικής αποστολής στην Αμερική, διακηρύσσουμε την ολοκληρωτική

άρνησή μας σ' αυτούς τους θριαμβικούς εορτασμούς για τους ακόλουθους λόγους:

1. Δεν έλαβε χώραν εκείνη η ανακάλυψη και εκείνη η αυθεντική αποστολή του Ευαγγελίου, την οποία πολλοί θέλησαν να προβάλουν, αλλά μια εισβολή με τις ακόλουθες συνέπειες: α) γενοκτονία που προκλήθηκε από τον πόλεμο κατάληψης, από τη μετάδοση ευρωπαϊκών ασθενειών, από το θάνατο εξαιτίας υπερβολικής κατάχρησης και εξαιτίας χωρισμού γονιών από τα παιδιά τους, γεγονός τα οποία προκάλεσαν την εξολόθρευση περισσότερων από 75 εκατομμύρια αδελφών μας, β) βίαιος σφετερισμός των εδαφών μας, γ) διάλυση των πολιτισμικών και κοινωνικοπολιτικών οργανώσεών μας, δ) ιδεολογική και θρησκευτική υποταγή, επί ζημιά της εσωτερικής λογικής των δικών μας θρησκευτικών πεποιθήσεων.

2) Η εισβολή, της οποίας υπήρξαμε αντικείμενο από την αρχή έως τις μέρες μας, υπήρξε ένας διηνεκής βιασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων μας.

3) Σ' αυτήν τη διαδικασία καταστροφής και εκμηδενισμού, σύμμαχος με την κοσμική εξουσία, η καθολική εκκλησία και άλλες εκκλησίες, πιο πρόσφατα θρησκευτικές αιρέσεις και συντεχνίες, υπήρξαν και είναι όργανα ιδεολογικής και θρησκευτικής υποταγής των λαών μας.

Μπροστά σ' αυτή τη γενοκτονία και την εθνοκτονία της οποίας υπήρξαμε αντικείμενο για πεντακόσια χρόνια, απαιτούμε:

1) από τα κράτη: α) να σταματήσουν την πολιτική ενσωμάτωσης, συγχώνευσης, της φολκλορικής οργανοποίησης των πολιτισμών μας, β) να αναγνωρίσουν νομικά το θεμελιώδες δικαίωμά μας στην κατοχή εκείνων των εδαφών που μας ανήκαν ανέκαθεν, για να ξεπεράσουμε τις διαιρέσεις που προκλήθηκαν από την τεχνητή δημιουργία εθνικών συνόρων, τα οποία χαραχτήκαν παραγνωρίζοντας την πραγματικότητα των ιθαγενών εθνотήτων, γ) να αναγνωρίσουν και να σεβαστούν το δικαίωμά μας στην κοινή κτήση των φυσικών πόρων του εδάφους και του υπεδάφους τα οποία ανήκουν στις εκτάσεις μας – οι κυβερνήσεις δεν πρέπει να πωλούν αυτούς τους πόρους σε εθνικές και πολυεθνικές εταιρείες – δ) να σεβαστούν και να αναγνωρίσουν τις οργανώσεις μας για αυτοδιάθεση και επιπλέον τα συστήματα διακυβέρνησής μας, θεμελιώδες στοιχείο αυτοκαθορισμού μας, ε) να μας επιτρέψουν την οργάνωση και την υλοποίηση ενός εκπαιδευτικού συστήματος με δικά μας χαρακτηριστικά, για την επανάκτηση και ανάπτυξη των δικών μας πολιτιστικών αξιών και την επιβεβαίωση της δικής μας ταυτότητας.

2) Από τις εκκλησίες: α) να σταματήσουν μια διάδοση του ευαγγελίου και μια ποιμαντορική πρακτική συμμάχιας με τις κυρίαρχες τάξεις, γενοκτονική και εθνοκτόνα των ιθαγενών και άλλων καταπιεσμένων ομάδων της κοινωνίας, β) να ασκήσουν μιαν αυθεντική μετάδοση του ευαγγελίου, συναδέλφωσης, διαλόγου και του σεβασμού των αγώνων μας, των πεποιθήσεων και των θρησκευτικών μας συνηθειών και γ) να ενωθούν σε μια οικουμενική ποιμαντορική και ενάντια στην εισβολή θρησκευτικών αιρέσεων και οργανώσεων, οι οποίες διαιρούν και κατα-

στρέφουν τους πολιτισμούς μας. Τέλος διακηρύσσουμε την ελπίδα μας ότι μονάχα η ενότητα μέσα στη διαφορετικότητα των ιθαγενών εθνοτήτων της Αμερικής, βασισμένη στην αυτοεπιβεβαίωση της ταυτότητάς μας, μπορεί να μας οδηγήσει μαζί με άλλες καταπιεσμένες ομάδες στην αυθεντική αυτοδιάθεση και στην ολοκληρωτική απελευθέρωση των λαών μας». (*Il falso storico come affare. L'Impatto etico, ambientale, finanziario ed istituzionale delle «celebrazioni colombiane»*, Roma 1991, p. 8).

Μια πρωτοβουλία της Οργάνωσης των ιθαγενών από την Κολομβία, το Εκουαντόρ, το Περού, τη Βολιβία και τη Βραζιλία οργάνωσαν επίσης μια «Καμπάνια αυτοανακάλυψης της δικής μας Αμερικής» και εξέδωσαν μια διακήρυξη στην οποία έλεγαν μεταξύ άλλων ότι: «Οι λαοί αυτής της Αμερικής αναγνωρίζουν πόσο μάταιο και παράλογο είναι να προσπαθούμε να είμαστε άλλοι. Εμείς οι ιθαγενείς έχουμε τη γνώμη ότι ακριβώς από τις δικές μας εμπειρίες και από εκείνες από άλλους τομείς, από εθνικές ομάδες κ.λπ. που και αυτές έχουν υποστεί την εκμετάλλευση και τη βία, πρέπει να αναδυθούν τα πολιτικά προγράμματα που θα επιτρέψουν να ξεπεράσουμε την κατάσταση της εξάρτησης και της υποταγής. Οι κυρίαρχες τάξεις μας έκαναν να πιστέψουμε ότι στη διαφορετικότητα των πολιτισμών μας, στην έλλειψη του αμαλγάματος, του μπετόν, βρίσκεται το κύριο εμπόδιο στην ανάπτυξη και την ανεξαρτησία των λαών μας. Από την πλευρά μας ρίχνουμε την ιδέα ότι αυτή η διαφορετικότητα είναι ο αληθινός πλούτος αυτών των λαών και μέσα σ' αυτήν βρίσκονται οι βάσεις για τη δημιουργία μιας καινούργιας ανθρωπότητας και μιας νέας κοινωνίας που πολύ μακριά από το να είναι σε αντίθεση με τον εαυτό της, των διαφορετικών εθνοτήτων και πολιτισμών, θεμελιώνεται ακριβώς πάνω σ' αυτές ώστε να ξεπεράσει μια για πάντα την κατάσταση της τυραννίας στην οποία καταδικαστήκαμε και να αποφύγουμε την επιστροφή της και την επανάληψή της».

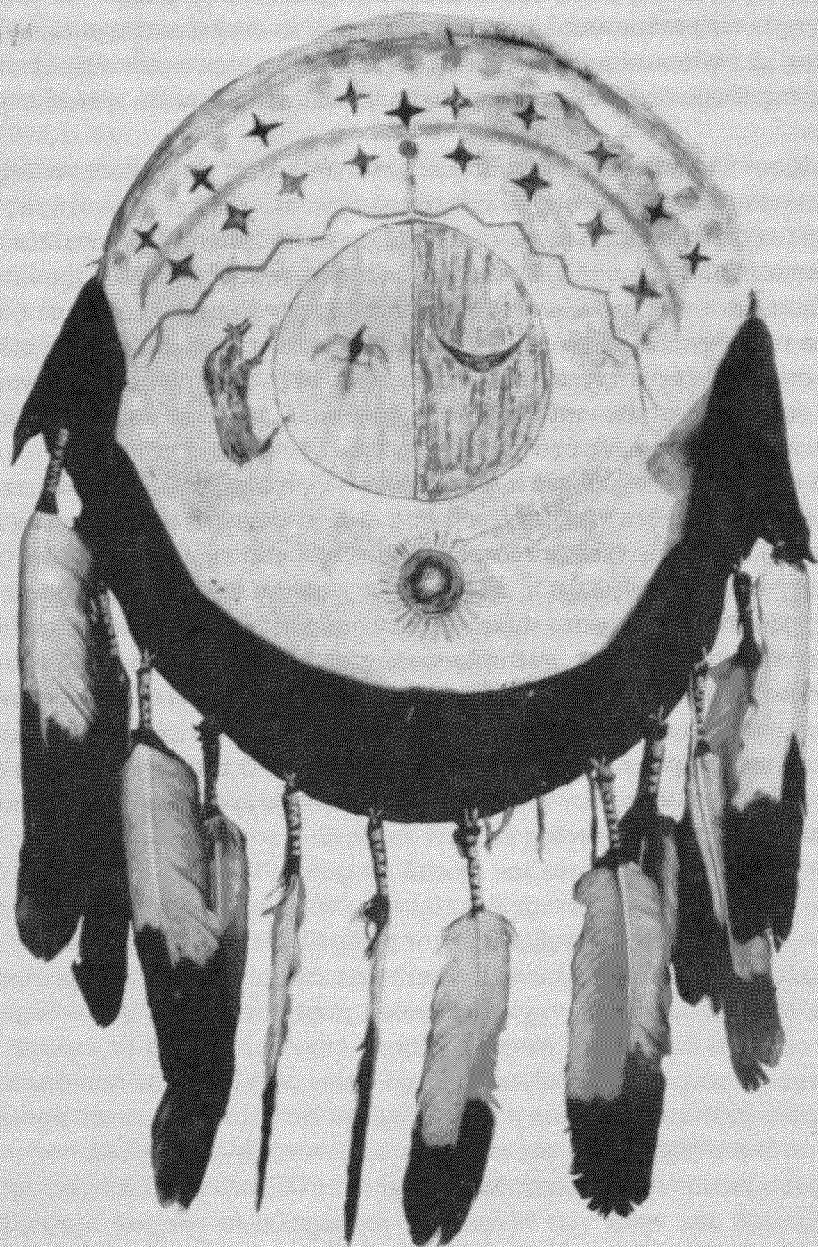
Το 1992 υπήρξε ένα έτος συμβολικό. Αυτή τη χρονιά εμφανίστηκαν μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι μπορούν λογικά και ιστορικά να συνδεθούν, όχι μόνον επειδή συμπίπτουν στο χρόνο. Υπήρξε μια χρονιά στην οποία έγινε ο εορτασμός της αποστολής από την Ευρώπη του Κολόμβου και των συντρόφων του. Ο εορτασμός δεν έγινε τυχαία. Δεκαετίες επιστημονικής, οικονομικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής και στρατιωτικής ανάπτυξης είχαν προετοιμάσει αυτό το γεγονός. Φυσικά το ότι ένα ιστορικό συμβάν κατέστη εορταστική επέτειος είναι διαφορετικό από τη μνήμη ενός επεισοδίου, το οποίο είχε ασφαλώς τεράστια αντανάκλαση στον κόσμο και στην ιστορία. Αλλά η αισχρή εορταστική αντιμετώπιση και τοποθέτηση του γεγονότος κατακρίθηκε και απορρίφθηκε από τους απογόνους εκείνων όσων στα 500 αυτά χρόνια υπέστησαν τις συνέπειες αυτής της «ανακάλυψης» έως την ολοκληρωτική γενοκτονία των λαών και πολιτισμών. Εμείς είμαστε φυσικά με το μέρος τους.

Όμως το 1992 υπήρξε και η χρονιά στην οποία η Ευρώπη ακολουθώντας την οικονομική δύναμη των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας έφτασε στο τέρμα της προ-

σπάθειας για μιαν ενωμένη αγορά με την πλήρη φιλελευθεροποίηση των εσωτερικών αγορών. Πολλοί διαβλέπουν τον κίνδυνο ότι σ' αυτήν η οικονομική οντότητα, που στερείται εκτός των άλλων μιας κοινής πολιτικής, μπορεί να καταστεί ένα «σχυρό» απέναντι στους λαούς του νότου, και να συμβεί ακόμη μια φορά, τώρα βέβαια με την οικονομική έννοια, ό,τι έγινε όταν οι λαοί αυτοί ανήκαν στις αποικίες της. Τώρα δε χρειάζεται η ανακάλυψη νέων πτερίων και η κατάκτηση αποικιών.

Με τον ίδιο τρόπο αυτή η Ευρώπη για ευνόητους ιστορικούς, γεωγραφικούς και οικονομικούς λόγους θα έχει την τάση να στρέψει την προσοχή της προς τις χώρες της Ανατολής – της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης – εγκαταλείποντας πιο πολύ τους λαούς των χωρών του νότου στην τύχη τους. Την ίδια χρονιά στην παγκόσμια Διάσκεψη στο Ρίο για την ανάπτυξη και το περιβάλλον έγινε η συζήτηση για την ανάγκη μιας ανάπτυξης που θα είναι κοινωνικά και οικολογικά ταίριαστη σε όλους, δυο στοιχεία που θα πρέπει να πάψουν να είναι ανταγωνιστικά και να αρχίσουν να γίνονται αλληλοεξαρτώμενα. Πρόκειται για μια πρόκληση που δεν είναι εύκολη, ούτε ουδέτερη.

Η επίλυση των προβλημάτων που είναι ακόμη ανοιχτά είναι πράγματι δύσκολη, στα πλαίσια της νέας παγκόσμιας τάξης. Η διαπάλη ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση φαίνεται ότι θα αντικατασταθεί από τη σύγκρουση συμφερόντων βορρά και νότου, δηλαδή πλούσιων και φτωχών χωρών. Η χρονιά που πέρασε βρήκε την Ευρώπη στο επίκεντρο των παγκόσμιων εξελίξεων. Όμως η Ευρώπη έγινε θέατρο δραματικών συγκρούσεων και αναβίωσης εθνικισμών και ρατσισμών που είχαν τέτοια ένταση ώστε η διάστασή τους πάνω στο πλανητικό σενάριο δεν μπορεί παρά να απαιτήσει νέες απαντήσεις και τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου της πτερίου μας στις μελλοντικές εξελίξεις. Ό,τι και να γίνει, ένα είναι μάλλον βέβαιο, οι λύσεις των νέων προβλημάτων δε θα είναι τόσο εύκολες σαν το αυγό του Κολόμβου.

Ασπίδα από δέρμα για το χορό του ήλιου, Shoshone 1890